

Чорт із трьома золотими волосинами

Брати (Якоб і Вільгельм) Грімм

Шила собі одна жінка, і народився в неї синок. А народився він у сорочці, тому ворожка наворожила хлопцеві, що, коли йому мине сімнадцять років, він одружиться з королівною. Трапилося так, що невдовзі по тому в село завітав король, але ніхто не знав, що то він. І ось король почав розпитувати в людей про новини, а вони й кажуть йому:

— Цими днями в селі народився хлопчик у сорочці. А як дитина народиться в сорочці, то матиме щастя в житті. І ворожка наворожила хлопчикові, що в сімнадцять років він одружиться з королівною.

А в того короля було лихе серце. Почув він про те ворожіння й розсердився: щоб якийсь там злидар одружився з королівною! Пішов він до батьків дитини, прикинувся дуже добрим та й каже їм:

— Ви люди бідні, віддайте мені дитину на виховання.

Спершу батьки відмовлялися, але чужинець обіцяв їм великі гроші, і вони подумали собі: "Хлопчик народився щасливим, то йому біди і в чужих не буде". Тому вони врешті погодились і віддали чужинцеві дитину.

Король поклав хлопчика в коробку й повіз її з собою. А коли доїхав до глибокого місця на річці, кинув коробку у воду. "Отепер, — думає, — моя дочка врятована від небажаного жениха".

Але коробка не потонула, а попливла, мов човник, і в неї не просякла жодна крапля води.

Так вона допливла до млина за дві милі від королівської столиці й застрягла там біля греблі. А на березі саме стояв мірошників наймит. Побачив він коробку й підтяг її гачком до берега, подумав, що знайшов великий скарб. Відкрив він коробку, а там лежить дитина, жива й здорова.

Що йому робити? Відніс він дитину своїм господарям. А в мірошника не було дітей. Побачили мірошник та його дружина хлопчика, зраділи та й кажуть:

— Це нам сам Бог послав його.

Вони дбали про знайду, як про власного сина,, і з нього виріс чесний, порядний хлопець.

Одного разу короля загнала негода до млина. Побачив він там хлопця та й питає мірошника, чи то його син.

— Ні, — відповів мірошник, — це знайда. Сімнадцять років тому його прибило до греблі в коробці, і наш наймит витяг його з води.

Зрозумів король, що це той Щасливець, якого він кинув у воду, та й каже мірошникові і його дружині:

— Мені треба послати листа королеві. Не могли б ви відпустити хлопця, щоб він його відніс? Я вам заплачу два золотих.

— Як ваша ласка, то хай несе, — відповіли мірошник та його дружина і звеліли хлопцеві готуватися в дорогу.

А король написав королеві ось що: "Як тільки до тебе з'явиться цей хлопець з листом, накажи його вбити й поховати. І зроби це до того, як я повернуся додому".

Хлопець узяв листа й вирушив у дорогу, але заблукав і ввечері опинився у великому лісі. Він побачив у темряві світло, пішов на нього й виблукав до якоїсь хатинки. Зайшов він у хатинку, а там біля вогню сидить стара жінка і більше нікого немає. Жінка злякалася, коли побачила його, та й питає:

— Звідки ти і куди йдеш?

— Я з млина, — відповів хлопець, — а йду до королеви, несу їй листа. Я заблукав у лісі й хотів би переночувати у вас.

— Бідолашний хлопче, — сказала жінка, — ти потрапив у хату розбійників, і як вони прийдуть додому, то вб'ють тебе.

— Я не боюся, — сказав хлопець, — що буде, те й буде. Я так стомився, що далі не подужаю йти.

Він ліг на лаву і зразу заснув. Невдовзі прийшли розбійники й сердито запитали, що то за чужий хлопець лежить на лаві.

— Ох, та це якась невинна дитина, — відповіла стара. — Заблукав у лісі й попросився на ніч. Його послано до королеви з листом.

Розбійники взяли в хлопця з торби листа, розпечатали й побачили, що там був наказ негайно вбити посланця, як тільки він з'явиться до королеви.

Хоч які були жорстокі розбійники, а навіть їм стало шкода хлопця. Ватажок розбійників подер листа й замість нього написав другого, в якому наказував, коли хлопець з'явиться до столиці, негайно одружити його з королівною.

Проспав хлопець на лаві до ранку, а коли прокинувся, розбійники віддали йому листа й показали дорогу.

Отримала королева листа і зробила так, як там було написано: влаштувала бучне весілля й одружила королівну зі Щасливцем. А що він був гарний, ласкавий хлопець, то й королівні сподобався.

За якийсь час король повернувся до свого замку й побачив, що ворожіння справдилося і Щасливець таки одружився з його дочкою.

— Як це сталося? — спитав він. — Я ж наказував у листі зовсім інше зробити.

Тоді королева дала йому листа та й каже:

— На, сам прочитай, що в ньому написано. Король прочитав листа й побачив, що його підмінено. Він спитав хлопця, як так сталося, чому він приніс не того листа, що був йому доручений.

— Я нічого не знаю, — відповів хлопець. — Може, його підмінили, як я спав у лісі.

Розсердився король та й каже:

— Це тобі так легко не минеться! Той, хто хоче мати за дружину мою дочку, повинен добути в пеклі три золоті волосини з голови в чорта. Якщо добудеш їх і принесеш мені, я віддам тобі свою дочку.

Король сподівався, що таким чином спекається назавжди Щасливця. Та хлопець відповів йому:

— Добре, добуду вам три волосини. Я не боюся чорта.

Він попрощався і вирушив у дорогу. Ішов він, ішов і прийшов до великого міста. Коло міської брами стоїть сторож та й питає його:

— Що ти знаєш і якого ремесла вмієш?

— Я знаю все, — відповів Щасливець.

— То, може, скажеш нам, чому з нашого водограю на ринковому майдані, з якого завжди було вино, тепер навіть вода не тече? Ми тобі будемо дуже вдячні.

— Скажу, — відповів Щасливець. — Тільки почекайте, Поки я вертатимусь назад.

Пішов він далі і прийшов до іншого міста. І знов сторож коло міської брами спитав його:

— Що ти знаєш і якого ремесла вмієш?

— Я знаю все, — відповів Щасливець.

— То, може, скажеш нам, чому дерево на майдані посеред міста, яке раніше родило золоті яблука, тепер навіть листочків не викидає?

— Скажу, — відповів Щасливець. — Тільки почекайте, поки я вертатимусь назад.

Пішов він далі і прийшов до великої річки, через яку треба було переїздити поромом. А поромник і питає його:

— Що ти знаєш і якого ремесла вмієш?

— Я знаю все, — відповів Щасливець.

— То, може, скажеш мені, чому я маю без кінця їздити туди й назад через річку і ніхто мене не змінить? Я буду тобі дуже вдячний.

— Скажу, — відповів Щасливець. — Тільки почекай, поки я вертатимусь назад.

Переїхав він через річку і зразу знайшов вхід до пекла. Він був чорний і закіптюжений. Чорта саме не було вдома, лише його ключниця сиділа біля вогню у великому зручному кріслі. Вигляд у неї був зовсім не лихий.

— Що тобі треба? — спитала вона Щасливця.

— Я хотів би дістати три золоті волосини з чортової голови, — відповів Щасливець.

— Бо як не дістану, мені не віддадуть моєї дружини.

— Багато ти хочеш, — мовила ключниця. — Коли чорт повернеться додому і знайде тебе, буде тобі непереливки. Але мені шкода тебе, побачу, може, я допоможу тобі. — Вона обернула його в мурашку та й каже: — Сховайся в складках моєї спідниці, там тебе ніхто не зачепить.

— Це вже добре, — сказав Щасливець, — але я б хотів ще отримати відповідь на три запитання: чому з водограю, з якого завжди було вино, тепер навіть вода не тече, чому дерево, яке раніше родило золоті яблука, тепер навіть листочків не викидає і чому поронник має без кінця їздити туди й назад через річку і його ніхто не змінить?

— Важкі запитання, — відповіла ключниця, — але сиди тихенько і слухай, що казатиме чорт, коли я висмикуватиму в нього з голови золоті волосини.

Увечері чорт повернувся додому і тільки-но зайшов до хати, як зразу помітив, що

повітря нечисте.

— Я чую людський дух, — сказав він. — Деся тут людина побувала!

Він оглянув усі закутки все перешукав, але нічого не знайшов.

Ключниця почала його лаяти:

— Тільки прибереш у хаті, якийсь лад даси, як ти все перекидаєш. Завжди тобі вчувається людський дух! Сідай краще вечеряти.

Повечеряв чорт, і його сон зморив. Він ліг біля крісла, поклав голову ключниці на коліна та й каже:

— Розчеши мене.

Тільки-но ключниця Почала його чесати, як він зразу захропів і засвистів носом. Побачила ключниця, що чорт спить, знайшла золоту волосину, висмикнула її і поклала коло себе.

— Ачхи! Що ти робиш? — крикнув чорт.

— Та задрімала, тебе чешучи, і мені приснився дивний сон, — сказала ключниця, — От я й схопила тебе за чуба.

— А що тобі приснилося? — спитав чорт.

— Приснилося, що водограй на ринковому майдані, з якого завжди вино било, пересох і з нього навіть вода не тече. І чого б то?

— Еге! Де їм знати чого! — сказав чорт. — Під каменем у водограї кріт вирив нору. Коли вони її засиплять, вино битиме, як раніше.

Ключниця знов почала чесати його, і він скоро так захропів, що аж вікна задеренчали. Тоді вона висмикнула в нього з голови другу волосину.

Чорт прокинувся й сердито крикнув:

— Ой! Що ти там робиш?

— Не гнівайся, — сказала ключниця, — це я вві сні.

— Знов щось приснилося? — спитав чорт.

— Приснилося, що в якомусь королівстві росте дерево, яке раніше родило золоті яблука, а тепер навіть листочків не викине. І чого б то?

— Еге! Де їм знати чого! — сказав чорт. — Коріння того дерева гризе миша. Якщо вони вловлять її, дерево знов родитиме золоті яблука, а як миша й далі гризтиме коріння, то воно зовсім усохне. Але дай мені спокій зі своїми снами. Бо як ще раз збудиш, то дістанеш ляпаса.

Ключниця ласкаво заговорила до нього, знов почала чесати його, аж поки він заснув і захропів. Тоді вона знайшла третю золоту волосину й висмикнула її. Чорт схопився і вже хотів бити її, але вона ще раз умовила його. Та й каже:

— Хіба я винна, що мені таке погане сниться? А чортові й цікаво, що вона знов розповість.

— Що ж тобі снилося? — питає він.

— Снівся поромник, який жалівся, що має без кінця їздити туди й назад через річку й ніхто його не змінить. За що йому кара така?

— Дурний він! — сказав чорт. — Йому треба просто дати в руку стерно тому, хто

прийде й попросить, щоб він перевіз його на другий бік. І тоді він звільниться.

Оскільки ключниця висмикнула вже з голови в чорта всі три золоті волосини й отримала відповідь на всі три запитання, вона дала чортові спокій, і він проспав до самого ранку.

Коли чорт знов пішов із дому, ключниця дістала зі складок спідниці Щасливця, що став мурашкою, і повернула йому людський вигляд.

— Ось тобі три золоті волосини, — сказала вона. — А чорт відповів на твої запитання, ти, мабуть, і сам чув.

— Так, — відповів Щасливець, — чув і запам'ятав.

— То тепер ти маєш усе, що хотів, і можеш собі йти своєю дорогою, — сказала стара.

Щасливець подякував їй за допомогу і пішов з пекла, радий, що йому так пощастило в усьому.

Прийшов він до річки, а поромник і каже йому:

— Ти мені обіцяв, як вертатимешся назад, дати відповідь на моє запитання.

— Спершу перевези мене, — мовив Щасливець, — а тоді я скажу тобі, як ти можеш звільнитися.

І коли вони досягли другого берега, він дав поромникові ту раду, що почув від чорта:

— Як до тебе ще хтось прийде й попросить, щоб ти перевіз його, дай йому в руки стерно.

Пішов він далі й дійшов до того міста, де було дерево., — що родило колись золоті яблука. Сторож коло брами й каже йому:

— Ти мені обіцяв, як вертатимешся назад, дати відповідь на моє запитання.

І Щасливець дав йому ту пораду, що почув від чорта:

— Піймайте мишу, що гризе коріння вашого дерева. Тоді воно знов родитиме золоті яблука.

Сторож подякував йому і в нагороду дав два віслюки, навантажені золотом.

Нарешті Щасливець прийшов до міста, де пересох водограй, і сказав сторожеві те, що почув від чорта:

— У водограї під каменем кріт вириє нору. Засипте її, і з нього знов заб'є вино.

Сторож подякував йому і теж дав два віслюки, навантажені золотом.

Нарешті Щасливець прийшов додому до своєї дружини. Вона дуже зраділа, як побачила його й почула, як йому в усьому пощастило.

Щасливець віддав три золоті волосини з голови в чорта, які від нього вимагав король, а коли той побачив чотирьох віслюків, навантажених золотом, то зовсім подобішав і сказав:

— Тепер усі умови виконані, і моя дочка належить тобі. Але скажи мені, любий зятю, де ти взяв стільки золота? Це ж величезні скарби!

— Я переїхав через річку й набрав собі його. Там ним весь берег устелений замість піску.

— І я теж можу набрати його? — спитав король, і очі його запалали жадобою.

— Скільки схочете, — відповів Щасливець. — Попросіть поромника, щоб перевіз вас на той берег, а там насипайте собі золота повні мішки.

Жадібний король квапливо зібрався в дорогу, приїхав до річки та й кличе поромника, щоб той його перевіз. Поромник підплив, узяв його на пором, а коли вони причалили до другого берега, дав йому в руки стерно, а сам зіскочив з порома. Довелося королю, на кару за його гріхи, перевозити людей через річку.

І якщо в нього ніхто не взяв стерна, він їх перевозить і досі.

Переклад Євгена Поповича